

Автор

Кравчук Богдан Іванович,

вчитель історії

КЗ «Храпинська ЗОШ І-ІІ ступенів» Локницької сільської ради

Зарічненського району Рівненської області.

Урок історії рідного краю

Дата _____

Тема. Перші слов'яни на території нашого краю.

Мета: показати територію розселення перших слов'янських племен (древлян, дулібів-волинян), які жили на території краю; визначити походження цих племен; познайомити з особливостями їх життя; розповісти про Зарубинецьку культуру.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та вмінь.

Обладнання: мапа розселення слов'янських племен, роздавальний дидактичний матеріал.

Поняття: «Зарубинецька культура», «дуліби», «древляни».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань учнів

1. Звідки ми дізнаємося про події старовини?
2. Чим займались найдавніші люди краю?

III. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми, мети уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Полісся – зона взаємодії слов'янських та балтських племен.

Відомо, що населення Полісся складають представники різних народів. Зокрема його етнографічну особливість репрезентувала у минулому традиційна культура сільського населення, тоді як міста на території регіону були загалом відсутніми.

Згідно з археологічними даними, Полісся ще до V—VI ст. н. е. було зоною взаємодії слов'янської і балтійської культур, орієнтовна межа між якими проходила по лінії Ясельда — Прип'ять — Горинь (за рядом лінгвістичних даних такий поділ зберігся аж до XIX—XX ст.). У цьому немає нічого дивного, адже Полісся з давніх-давен було зоною творення праслов'янської культури, територією міжетнічних контактів слов'ян із балтами. У час формування й розвитку східнослов'янських ранньофеодальних об'єднань цей край був контактною зоною дреговичів, волинян, радимичів, деревлян, частково полян, сіверян, а також західнобалтських союзів ятвягів, одне з племен якого, за свідченням давніх польських джерел, мало слов'янізовану назву *polixiani* («полексяни»). У XII—XIII століттях землі Полісся були поділені між кількома великими князівствами: Київським, Чернігово-Сіверським, Володимиро-Волинським (пізніше — Галицько-Волинським).

2. Зарубинецька культура.

В III-II ст. до н.е. в II-VI ст. н.е. на території сучасної області поширюються ранньослов'янські племена зарубинецької та черняхівської культур.

Зарубинецька культура — одна з головних археологічних культур України періоду Залізного віку.

Територія розповсюдження зарубинецької культури — басейни Прип'яті, середнього і частково горішнього Дніпра.

Загальний опис

Зарубинецьку культуру відкрив у 1899 р. Вікентій Хвойка, який виявив могильник з тілоспаленням на Батуровій Горі поблизу с. Зарубинці Канівського району Черкаської області.

Зарубинецька культура протягом раннього періоду кінця III-I ст. до Н.Л. займала Верхнє і Середнє Подніпров'я та Прип'ятське Полісся. У I ст. до Н.Х. - I ст. н.е. її ареал дещо розширюється, займаючи басейни таких дніпровських приток, як Ірпінь, Рось, Стугна та Тясмин. За підрахунками С.Максимова, її площа сягала близько 500 кв. км.

Зарубинецькі селища розміщувалися гніздами по 10-15 поселень в групі на близькій відстані (1-2 км) одне від одного. Між гніздами відстань була значно більша. Площа поселень невелика, від 0,1 до 2 га, невелика і кількість жител на них — переважно 8-12. Поселення влаштовувались в (або на) перших надтерасах, але відомі і мисові поселення, інколи укріплені невисокими земляними валами і ровами. Житла підквадратні, дещо заглиблені в ґрунт або наземні площею 1-20 кв.м. Стіни жител сплетені з лози, на стовпах, але в лісовій зоні Верхнього Подніпров'я будувалися і наземні зрубно-стовпові стіни. Обігрівалися вогнищами, на яких готували їжу.

Ремесла

За технікою виготовлення ліпний посуд поділяється на високоякісний пролощений, представлений мисками, глечиками, вазами різних, часто вигадливих конфігурацій, кухликами, та грубий з горбку-ватою поверхнею, який в основному використовувався для приготування їжі (горщики) і зберігання припасів (корчаги). Крім того, знайдені кришки та плоскі диски. Звертає на себе увагу брак орнаментативної зарубинецького посуду. Пролощені посудини лише в одиничних випадках прикрашені по плечиках підковподібним валиком, а горщики з горбку-ватою поверхнею — вдавленнями або насічками по краю вінця. У волинсько-поліській групі зарубинецьких пам'яток явно переважають округлободі форми з найбільшим розширенням посудини у верхній частині.

3. Дуліби та древляни – давні жителі краю

Древляни, тепер поліщуки, - східнослов'янське плем'я, що у 4-10 ст. жило на Поліссі. На півночі їхні землі доходили до річки Прип'яті, а півдні — до річок Здвижу, Тетерева, на сході — до Дніпра, на заході — до межиріччя Случу й Горині. Константин VII Багрянородний писав у трактаті "Про управління імперією", що на півдні древляни межували з половцями. Найбільші міста: Іскоростень (нині — Коростень), Мическ, Микгород (нині — Радомишль), Вручій (нині — Овруч), Малин. Становили самостійне князівство з центром у Іскоростені.

Промисел. Древляни займались землеробством, скотарством та ремеслами, серед яких залізоплавлення, виготовлення пряслиць з шиферу та інші.

Дуліби - велике східнослов'янське плем'я проживало між витокami Західного Бугу та верхньої течії річки Прип'ять.

Назва племені дуліби дуже стара, вона має свої паралелі в хорутанських дулібах, в чеських і моравських дулібах. Вірогідно це був племінний союз, який під час великого переселення народів розпався на чеських дулібів і дулібів у басейні рік Прип'яті і Бугу, що наприкінці 8 або на початку 9 ст. переселилися за Прип'ять на землі дреговичів.

Значення етноніма встановити важко. У деяких слов'янських мовах (російській, болгарській) слово «дулеб», «дулуп» означає дурного, неповоротного чоловіка. Може це мало почесне ім'я дали цьому племені рухливіші сусіди, що насміхалися з дулібів; що вони мало підприємливі, неповороткі. Але є ще одна думка, що слово «дуліб» походить від давньослов'янського «дуля»-кулак.

Київська Русь

У період існування Київської Русі на березі озера Нобель стояло літописне місто Небель. Воно згадується в літописі під 1262 роком. Укріплення часів Київської Русі займало підвищення в урочищі «Церковна Гора» на південно-східному кінці села. Майданчик підвищення має округлу форму, розміри 75х75 м, її висота над рівнем озера 3—6,5 м. Городище в селі Нобель є залишком поселення — міста, політико-адміністративного і торгово-економічного центру, пов'язаного, ймовірно, з існуванням Погоринської Волості, яку вперше літописи згадують під 1097 р. Її головним центром у кінці XI ст. було місто Дорогобуж (нині однойменне село в Гощанському районі Рівненської області).

V. Узагальнення та підбиття підсумків уроку

1. Про які слов'янські племена ви дізналися?
2. Де вони жили?
3. Розкажіть про спосіб життя цих людей.

VI. Домашнє завдання

Опрацювати конспект